

Poe a jeho dvě výročí i dvě sci-fi (* 19. 1. 1809, + 7. 10. 1849)

Psát v Čechách monografii o Poeovi (1809-1849) není zbytečné, odvážné však ano.

Proč spíše nějakou monografií nepřeložit, že? A například roku 1987 vydali pánové Thomas a Jackson zevrubný spis *The Poe Long. A Documentary Life of Edgar Allan Poe – 1809-1949*, kde jdou v básnickových životních stopách takřka den po dni.

Ale Petr Krul má nešťastného básníka natolik rád, že podobně neuvažoval, psal a vlastní monografií *Havran se zlomeným křídlem* doplnil podtitulem *Edgar Allan Poe na konci života podle událostí, okolností, svědectví blízkých osob, dopisů, posledních povídek a veršů*.

Zdánlivě se tudíž zaměřuje pouze na výšeč klasikova žití, avšak při četbě vbrzku odhalíme, že ani zdaleka nesleduje jen poslední a nejtragičtější roky. Ale ty hlavně. Až do roku 1835 je toho ostatně o Poeovi známo minimum.

Krul toužil co nejdůvěrněji pochopit podstatu, povahu a duši básníka a pro srovnání s jeho knihou lze zmínit leda Holubovu chronologii Edgarova života z kdysi neprodejné publikace *Poe aneb Údolí neklidu* (1972) a snad i chronologii Juraje Vojtka na konci svazku *Zlatý skarabeus. Příhody Arthurta Gordona Pyma*, který vyšel slovensky roku 1984.

Krul uvádí svou publikaci vysvětlivkou *Jak se potkat s Poem* a následuje pět částí alias „knih“ s tituly *Knihá Virginie*, *Knihá Baltimore*, *Knihá Griswold*, *Knihá Poe* a *Knihá posledních básní*. Nu, a na předposlední straně svazku nechybí rodokmen Poeova rodu, na jehož počátku stojí revoluční generál David Poe (1748-1818).

Život a pozdní dílo jsou poté jádrem publikace a připomeňme zde postřeh, dle něhož je básníkův tragický osud i důkazem jistého barbarství doby, neboť jen o málo vyšší honoráře by stačily, aby žil důstojně a snad ani nezemřel. Právě vyšší odměny si nicméně nedokázal vydobýt a jeho rodina tak žila často o žebrácké holi. Při vši chudobě navíc býval vystaven té nejnepřátelštější kritice, jaké kdy kterýkoli americký autor čelil, a také po jeho smrti a až do roku 1910 neustávaly pokusy nevpustit jej do „Dvorany slávy“ významných Američanů.

Nelíbilo se na něm totiž ledacos a postava zastírala vlastní dílo. Svým stínem. Jak asi víte, budoucí choť poznal jako sedmiletou holčičku, přičemž byl o třináct roků starší. Vzali se, když jí bylo třináct, a manželství nebylo podle všeho nikdy „konzumováno“, abych zde použil regulární odborný termín. Když pak Virginia v pětadvaceti podlehla souchotinám, byla panna.

Mnoha nemocem včetně tyfu podléhali však okolo básníka přehršle dalších osob, a jak bylo tenkrát normální, mnohé odcházely mladé.

Edgar Allan Poe zanechal studia na West Pointu, čímž ztratil otčímovu podporu, ale jednal podle vlastního plánu a srdce a v srpnu 1829 se přistěhoval do richmondské rodiny paní Marie Clemmové (1790-1871), což byla jeho teta i budoucí tchýně. Virginia se jí narodila roku 1822 a je přitom zvláštní, že její starší sestra *téhož jména* zesnula jen deset dní před Virgininým narozením.

Plynula léta, Poe psal a po šesti takových letech došlo k další klíčové události, kdy osud takřikajíc najíždí na výhybku. A na jakou? Edgarův a Virginin bratranec Neilson Poe (1809-1884), který se poté po většinu života živil jako právník, se rozhodl sestřenky „ujmout“.

Co víc, poskytl by jí vzdělání. Ale Edgar Poe tomu zabránil, a to až hystericky, a s Virginí se oženil.

Vlastně ani nevíme, jak vypadala, neboť její jediný portrét vznikl až nad mrtvolou.

Symptomatická krev na jejích rtech se prý prvně objevila v jejích dvaceti, když zpívala, ale žila ještě pět roků. Je přitom zajímavé sledovat, co přesně Poe tvořil v letech před „zjevením“ oné krve... a co pak.

Další výhybkou se stala výzva Poeova kamaráda, lékaře a plodného básníka Thomase Chiverse (1809-1858). Tomu muži patřily celé plantáže s otroky, a když zdrcený Poe pohřbil Virginii, vyzval jej, aby se přestěhoval k němu do Louisville. V dochovaném dopise (celkem máme na 800 dopisů, které Poe napsal či obdržel) mu přitom Chivers slibuje, že „o něj bude do smrti postaráno“. Co víc, závěrem přidává věru pozoruhodnou větu: „Jestliže je na světě nějaká naprostá záhada, jste to vy - ta nejzáhadnější.“

Dobrá nabídka, nemyslíte? Asi jako - popravdě řečeno - nebyla od věci ani ta někdejší Neilsonova nabídka Virginii. Zpětně jsme chytří a vnímáme ony výhybky, jenže žije se rychle a jen jednou. Vždy netrefíme. A Poe? Odmítl nabídku hodného otrokáře! Zůstal u tchýně.

Po roky pak obcházela redakce a zlomeně v nich vykládala, že je synovec nemocen. Se slzami v očích přitom orodovala za vydání jeho děl.

Poslední vztah měl k rodině továrníka Richmonda. Sestávala mj. z Nancy Richmondové (1820-1898) a její pětileté dcery Caroline. Už po třech krátkých návštěvách si Poe vsugeroval, že jej právě tito „milí lidé“ zachrání. Ale možná není divu! Bratr Nancy Richmondové byl ředitelem místní školy a Poea jasnozřivě vnímal jako celebrity. I když opět i jako záhadu.

Později napsal: „Pan Poe u nás strávil něco víc než týden a já se obával, abych nepřišel o prospěch z jeho originálních myšlenek, které mu neustále plynuly ze rtů, když jsem trávil

každou volnou chvíli v jeho přítomnosti. Kdyby mi tak dal Pán Bůh jen tisícinu jeho gigantického intelektu. *Někteří lidé jsou velcí navzdory sobě*. Nemohou si pomoci být jiní než odlišní, a pan Poe, zdá se, byl ten typ. A připadal mi jako naprosto si nevědomý své mimořádné duševní síly.“

11. ledna 1849 píše Poe vdané Nancy: „Nemusím ti říkat, jaký kámen spadl z mého srdce, když se zrušilo moje zasnoubení s paní Whitmanovou. Napiš mi aspoň řádek, začíná se mi finančně dařit a věřím, že brzy budeme venku z nesnází. Ani nevíš, jak jsem pilný. Rozhodl jsem se být bohatý – triumfovat; už kvůli tobě. Dej pusu za mě milé Sáře – že jí brzy napíšu (*Sára byla sestra Nancy Richmondové. Pozn. IF*) – a napiš mi něco o bratrovi – jel do Richmondu? Kdybych mu tak mohl s něčím pomoci. Pozdravuj ode mě malou Caddy, pana Richmonda a svého pana otce. A teď nashle, moje drahá sestro Annie!“

Říkal jí totiž „sestro Annie“. Za deset dní, 21. ledna se v dopise z New Yorku chlubí energií a produktivitou, načež končí: „Naše matka ti posílá sto políbení (padesát pro Sarah) a brzy napíše. Pusu malé Caddy za mě, pozdrav panu Richmondovi a všem. Poslední dva týdny mám tíživé bolesti hlavy.“ Jenže život je krutý. Právě tou dobou byl u rodiny pomluven a Richmond mu - zřejmě - zakázal jezdit k nim do Lowellu. Ani více nechtěl, aby Poe psal jeho ženě. Přesto ji Edgar dál píše a tvrdí, že chtěl rodinu původně jen požádat, aby dočasně ubytovala jeho matku. Dne 23. března 1849 pak Nancy posílá slavnou báseň *For Annie*. Píše také o tom, jak rád by zažaloval ty, kteří jej pomluvili. O co se jednalo v oné pomluvě? Nevíme. Jeho tchýně a teta totiž dopisy zničily.

Tou dobou krachovala většina časopisů, do kterých psal, ale přesto pokračuje v dopise s optimismem. Píše: „Nepochybně přičítáš moji špatnou náladu těmto událostem, ale tak to není. A není v silách jakýchkoli pozemských okolností, aby mě deprimovaly. Můj smutek je *nevypočitatelný*, jsem plný temných předzvěstí. Nic mě netěší, ani neuklidní. Můj život se zdá zmarněný, budoucnost vypadá jako černý papír. Ale já pokračuji v zápase naděje proti naději.“

5. května 1849 nato píše Anižce o depresi, ze které však nedělá žádnou „nemoc“, a pokračuje o strachu, že už jí nespátí. Richmondovu rodinu nicméně zachytil v pozoruhodné povídce *Landorova chata*.

Okolnosti jeho smrti dne 7. října jsou i nejsou zcela známy a stačí snad říci, že se dál váhá mezi čtyřmi až pěti možnými příčinami, a to včetně cukrovky, souchotin a vztekliny (která však byla posléze takřka vyloučena).

Nancy Richmondová se pak dožila také úmrtí manžela, načež oficiálně přijala jméno Annie, aby se ztotožnila s hrdinkou Poeovy básně! Její dcera Caroline ji za to odsoudila a jednalo se podle ní o zhanobení památky pana Richmonda.

Petr Krul nás ve své knize ovšem seznamuje také s obsahem posledních šesti Poeových próz, a to těch, které již vyprodukoval po smrti Virginie. Jde o díla *Věci budoucí* (příběh se odehrává v roce 2848), *Von Kempelen a jeho objev*, *X-Ing A Paragraph*, *Skokan*, *Landorova chata* a *Maják*. Poslední próza má formu zápisků strážce majáku, zůstala nedokončena a vyšla teprve ve 20. letech 20. století. Právě Petr Krul přitom pořídil první český překlad onoho torza a umístil jej na závěr *Knihy Virginie*.

Celkem Poe vytvořil na sedmdesát povídek, ale Krul se zaměřuje na interpretaci dvou jeho sci-fi. *Mellonta Tauta (Věci budoucí)* předvádí balón daleké budoucnosti vyrobený z mletých žížal potažených kaučukem a spatříme dvacetipatrové mrakodrapy, dálniční a telegrafní síť, jejíž kabely vedou po mořské hladině, a lodě poháněné magnetickými turbínami. V Evropě řadí epidemie moru, v Africe občanská válka, nicméně obé je chápáno co pozitivum, které jen umění „velikost Masy“. A jak se zdá, v budoucnosti bude podle Poea demokracie dobrá leda pro psy.

„Hanebně selže,“ píše - a „chlapík jménem Chátra nastolí despotii“. Ale také on zemře, když se vyčerpá vlastní energií. Přitom Poe využívá myšlenek ze své starší eseje *Eureka* a vysmívá se různým praktikám v Americe jeho dní.

A příběh o *Kempelenovi*?

Je reakcí na zlatou kalifornskou horečku z roku 1848, nicméně titulní vynálezce umí zlato vyrobit z olova, do něhož COSI vmísí. Pointa? Kdyby byl objev, který cenu olova zvedne o 200%, zveřejněn o půl roku dříve, ulevil by zlatokopy přečpané Kalifornii.

Do oddílu *Knihy posledních básní* zařadil Petr Krul vedle anglických originálů i své překlady sedmi skladeb z finální éry Poeova života a jmenují se v jeho překladech *Mé matce*, *Eldorado*, *Zvony*, *Ulalume*, *Sen ve snu*, *Aničce* a *Annabel Lee*.

A ostatní verše těch krušných časů? Ty má Krul pouze za „památníčkové“ recyklace děl starších.

Poe po sobě celkem zanechal něco přes sto básní a také 46 esejů a okolo tří set fejetonů a článků, z nichž Krul pro oddíl *Knihy Poe* vybral více než desítku, a to texty *Dlažba v New*

Yorku, Slova a sny, Omnibus, Divadelní krysy, Drožky, Honoráře, Jak diskutovat, Jak neplatit americké autory, Otázka mezinárodního copyrightu, Anastatický tisk a Srdce na dlani.

PhDr. Petr Krul pracoval dříve ve vydavatelství *Economia* a roku 2015 vyslal mezi čtenáře vlastní překlad *Havrana* s ilustracemi Jiřího Slívy. Také okomentoval *Věžeňskou baladu z Readingu* Oscara Wilda, jejíž nový překlad sám pořídil (2013), a jako první převedl do češtiny *Muže, který miloval ostrovy* (2011) z pera Davida Herberta Lawrence.

A Krulův Poe? Má minimálně tři tváře. Tvář génia, tvář věčného osmnáctiletého studenta a konečně smutný obličej muže, kterého nikdo neumí opravdově milovat.

A zda to byla vše náhoda? Snad, ale oblíbené slovo tohoto básníka bylo OKOLNOSTI.

Ukázka z Poeova článku v Krulově překladu:

Běžně slycháme, že takové a takové myšlenky jsou za hranicemi slov! Nevěřím, že jakákoli myšlenka, je-li to vůbec myšlenka, je mimo dosah jazyka. Spíš mě napadá, že když se ve vyjadřování projeví nesnáze, je to v intelektu, v nedostatečnosti rozvahy nebo metody. Co se mě týče, nikdy mě nenapadla myšlenka, kterou bych nemohl vyjádřit slovy dokonce ještě zřetelněji, než když jsem na ni připadl – jak už jsem uvedl, myšlenka dostane formu až při úsilí o vyjádření. Existuje ovšem druh představ mimořádně jemných, delikátních, které nejsou myšlenkami a u kterých jsem *zatím* nenašel žádnou možnost, jak připojit výraz. Používám slovo *představy*, protože prostě musím použít nějaké slovo. Uvědomuji si tyto „představy“ jen na hranici spánku, ale s plným vědomím, že jsem při vědomí. Pro dokonalou myšlenku je potřeba *trvání času*. Dívám se na vize, když vznikají, s uctívou bázni, není v tom nic z průměrných zážitků. Je to, jako by pět smyslů bylo nahrazeno pěti miliardami jiných smyslů zbavených smrtelnosti.

Z Poeova dopisu (8. července 1843):

Povzbuzuje mě, jak chci vynikat nad hlupáky prostě proto, že nesnáším, aby si mysleli, že oni vyniknou nade mnou. Jinak nemám žádné ambice. Vnímám marnost toho, o čem lidi žvaní: marnost dočasného lidského života. Pořád žiju sněním o budoucnosti. Nevěřím v lidskou dokonalost.

Manželka Virginie napsala Poeovi:

Každou cestou chci s tebou jít,
drahý, svůj život ti svěřím,

jen dej mi domek, kde budeme žít,
ukrytý mezi starými keři.
Daleko od světa plného hříchu,
kde jazyků zlých klevety znějí,
pro lásku bude tam místo v tichu,
lásku, jež nemocné plíce hojí.
Ach, klidné chvíle budeme trávit,
nemuset světu se napospas vydat –
těm, kdo znají jen závist,
před hlučným veselím světa se skrývat,
v blaženém míru budeme bývat.

(Poeovou manželkou bylo napsáno na Svatého Valentina 1846, přičemž v anglickém originále tvoří první písmena řádků jméno Edgar Allan Poe.)

Článek vznikl nad prací Petra Krula *Havran se zlomeným křídlem*. Radix. Praha 2017.

196 stran